THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL

ווען דעה מופטי דיקטירט

אפטמאל פארשטייט מען ביי אונז אליין ניט די גרויסקייט פון א געוויסער זאך, מען דערטראכט זיך ניט צו דער גאנצער טיעף.

זינט עס קומט פאר דער סכסוך ארום דער כותל מערבי, הערט מען גאנץ אפט ווי אמת נאציאנאל - געשטימטע אידען ווייצלען זיך איבער דעם, זאגענדיג, "מיר וואלטען זיי אפגעגעבען די גאנצע וואנט, אבי עס זאל געמען אן עק". און די דאזיגע מענשען דערטראכטען זיך גאר ניט צו דעם, אז מעשה בכותל איז ניט מער ווי א קליין רינגעלע אין דער גאנצער קייט, אז דא האנדעלט זיך ניט וועגען א שטיקעל פלאץ, וואהין אידען פלעגען פאר יארהונדערטער קומען מתפלל זיין, נאר אז די פראגע איז בכלל וועגען די אידישע רעכט אין ארץ ישראל, און אז די יעניגע אראבער געפירט פונ'ם מופטי, וועלען עס אויסטייטשען, אז אויב די אידען זאגען זיך אפ פון דער כותל, אלס אן אריינפיר צו ווייטערדיגע תביעות אין מענינות, וואס זאלען בכלל פארמינערען די אידישע רעכט אין ארץ ישראל.

און וואס עס איז נאך טרויעריגער איז דאס, וואס צו דעם מופטי'ס רייד הערט מען זיך גאנץ גוט צו אין ענגלאנד. עס איז א מין זאך, ווי דער מופטי וואלט דיקטירט, וויסענדיג אז אין לאנדאן איז מען גרייט צוצוהערען זיך צו זיינע רייד, און אז מען וויל נישא חן-זיין ביי אים.

די לעצטע פארהאנדלונגען ארום דער כותל מערבי זאך האבען עס באוויזען אן איבעריגען מאל.

פאר פיעלע הונדערטער יארען, האבען אידען תמיד געקענט אומגעשטערט מתפלל זיין ביי דער וואנט. די טערקישע רעגיערונג האט עס קיינמאל ניט באשטרייטען, ענגלאנד וואלט לייכט געקענט פארזעצען די דאזיגע טראדיציע, און לאזען ווייטער מיט שארפע רייד דעם מופטי און זיינע חברים, אז דאס מוז פארגעזעצט ווערען. אבער אנשטאט דעם פירט מען גאר פארהאנדלונגען מיט'ן מופטי, און מען דערלויבט אים צו שטעלען תנאים, און עס ווערט גאר געפירט א דיסקוסיע ארום א זאך, וואס האט שוין אונטער זיך הונדערטער יארען פון טראדיציע, און עס ווערט געשאפען ווי א מין פרעצעדענט, ביי וועלכען דער מופטי האט דאס לעצטע ווארט, ארויסצושטעלען זיינע תנאים און באדינגונגען.

און אין דעם ליעגט א גרויסע געפאר.

ווייל אויב מען קען פירען אזא פאליטיק בנוגע דער כותל, קען מען עס אויך פירען ארום א סך אנדערע פראגען.

היינט וועט דער מופטי דיקטירען איין זאך, אז מען טאר ניט ביי דער כותל דאווענען גרופעטוויז, און מארגען וועט ער דיקטירען א צווייטע זאך, און אין לאנדאן וועט מען זיך צו אלעס צוהערען.

מען מוז אין לאנדאן איינמאל פאר אלע מאל וויסען, אז די אידישע רעכטען זענען ניט ווי קיין באל, וואס קען געוואָרפען ווערען אהין און אהער.

און וואס שטאלצער מיר וועלען עס לאזען וויסען, אלץ געזינטער פאר אונז, אלץ שווארער וועט ווערען דעם מופטי'ס דיקטאטור — אין לאנדאן.

מיט די פוטער אראפ ביי די פראהיבישאניסטן

די אמעריקאנער פראהיבישאניסטען גייט מיט דער פוטער אראפ. זיי באקומען איין קלאפ נאכ'ן צווייטען.

עס איז שוין יעצט קלאר, אז פראהיבישאן קייקעלט זיך בארג אראפ. די געשוואָרענע "טרוקענע" קריגען איין קלאפ נאכ'ן צווייטען, און איין קלאפ איז גרעסער פון אנדערן. עס הויבט אן טאגען. עס זעהט זיך שוין דאס אויפגעזעהן פון דער זון. אמעריקע וועט ווידער זיין פריי פון דעם "בוט-לעגער".

דער גייעסטער קלאפ קומט דורך דער ארויסטרעטונג פון טשארלס ה. טאפט, יוניווערסיטעטס אטורני, דער וואר שיינליכער רעפובליקאנער גאווערנער קאנדידאט פון סטייט ניו-יארק, גענען דעם אכצענטען אמענד מענט, בעסער געזאגט, פאר דער צוריקרופונג פון דעם דאזיגען אמענדמענט ליט וועלכען אמעריקע האט געדארפט אויסגעטרוקענט ווערען. אבער וואס איז אין דער ווירקליכקייט פארפייצט געוואָרען מיט "בוטלעג" שנאפס, מיט די שווידערליכסטע פארברעכענס און גרעפט-אויף א מאסשטאב וואס וואלט געווען אונמעגליך זיך פארצושטעלען פאר פראהיבישאן.

געוויס וועט די איבעראשענדע ארויסטרעטונג פון טשאלס טאפט ניט געפעלען ווערען דער אנטי סאלון ליגע". דער "וויטמענס קריסטשען יוניאן" און די אנדערע, וועלכע זענען איינגעהיזט אין א שווארצען קירכען מאנ-טעל, און וועלכע גלויבען, אז גאט אליין האט זיי געגעבען דאס רעכט צו פארזאָרגען די נשמות ניט נאר נאכ'ן טויט, נאר אויך ביים לעבען. ער ווערט דערקלערט פון דער נייוארקער פרעסע, אז די דריי "פארסעס" פון ניו-יארק סטייט וועלען יעצט געצוואונגען זיין ארויסצושטעלען אן אייגענעם "טרוקענעם" קאנדידאט, וועלכער וועט קעמפען געגען פרעגקלין רוזוועלט, דער דעמאקראטישער קאנדידאט, און טשאלס טאפט, דער רעפובליקאנער קאנדידאט — ביידע קאנדידאטען זענען "נאס".

די באזונדערע קאנדידאטען פון א "טרוקענעם" קאנדידאט, וועלכער וועט מסתמא האבען די שטיצע פון די גרעסטע צאל קירכען קרייזען, אבער ניט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג פון די שטעדט און, ווי מיר גלויבען, אויך ניט פון א גרויסער צאל פארמערס, איז דאס בעסטע וואס האט גע-קאנט פאסירען.

אזוי לאנג ווי די אנטי סאלון ליגע האט זיך געקאנט באהאלטען אונטער דעם רעפובליקאנער אדער דעמאקראטישען מאנטעל, האט מען גע-קאנט מיינען ווער וויסט ווי שטארק די דריי "פארסעס" זענען, אבער אזוי שנעל ווי זיי מוזען זיך שטעלען אויף די איינגענע פיס און אונטער אן אייג-נעם באנער, וועט מען קאנען זען ווי גרויס אדער ווי קליין זייער מאכט איז.

דער בעסטער באווייז ווי שוואך זיי זענען, האט געליפערט דער סטייט

דער בעסטער באווייז ווי שוואך זיי זענען, האט געליפערט דער סטייט דער "ווייטמענס קריסטשען יוניאן". האט געמוזט ארויסשטעלען אן אייגענעם קאנדידאט צוליעב דעם וואס דער דעמאקראטישער קאנדידאט, סימפסאן, און דער רעפובליקאנער קאנדידאט, מאראו, זענען ארויס געגען דעם אכצענטען אמענדמענט. פרענקלין פארט, דער "טרוקענער" קאנדידאט, האט אפילו ניט געקראָגען געגנ "וואוסט". אז זיין מעגליכע קאנדידאטור אין די קומענדע וואלען זאל גענומען ווערען ערנסט. אויב אזא קאנדידאט וועט ווירקליך פון די קירכען ארויסגעשטעלט ווערען, וועט ער קיין בעסערען מזל ניט האבען. איך אין פענסילווייניא וואלט אזוי פאסירט, ווען ביידע קאנדידאטען, דער רעפובליקאנער און דער דעמאקראטישער, וואלטען זיך דערקלערט געגען דעם אכצענטען אמענדמענט. דארט אבער איז דער רע-פובליקאנער קאנדידאט א טרוקענער ווערענד דער דעמאקראטישער, אדער ליבעראלער איז א "נאסער", און זיי האבען דאריבער א געלעגענהייט זיך צו באהאלטען אונטער דעם רעפובליקאנער מאנטעל.

דאס ליכט פון פראהיבישאן הויבט אן אויסצוגיין. דאס ליכט פלאמט מער ניט. עס צאנקט בלויז און וועט זיכער אין גיכען אויסגעלאשען ווערען. פון איבעראל וואו עס קומען יעצט פאר פריימערים, ברענגען די נייעס אנגע-טרען כארכטען וועגען העפטיגע קאמפען צווישען "נאסע" און "טרוקענע". מערקווירדיג איז וואס כמעט איבעראל קומען די "נאסע" ארויס די זיגער און אפילו וואו עס גלייכנט די "טרוקענע" "דורכצוקריכען". איז זייער מאר-יאריטעט אזוי קליין. אז דער וועג איז קיין זיער ניט.

איין קלאפ נאכ'ן צווייטען, איין קלאפ שטארקער פון אנדערען אין דער שווארצער פעסטונג! עס ווערט אלץ קלארער און קלארער, אז פראהי-בישאן קייקעלט זיך מיט א געוואלדיגער שנעלקייט בארק אראפ. און אז אמעריקע וועט אין גיכען זיך באפרייען פון דער אנטי סאלון ליגע, ארום וועלכער אלע פינסטערע און רעאקציאנערע כוחות האבען זיך דארטען קאנצענטרירט.

וואס עס איז שייך אונז אין קאנאדע, וועלען מיר זיכער פינאנציעל פארלירען, ווען אמעריקע וועט פטור ווערען פון "פראהיבישאן", אבער מיר פארגינען עס זיי פון'ם גאנצען הארצען.

דעה הינטערגרונד פאה מיס לינדיאנא ראמאן

וואס די רעפארטערס זוכען אויסצו-געפינען וועגען דעם "איינזאמען אדלער", לינדבערג, דוקא ווייל ער אנטלויפט פון פובליסיטי ווי פון פייער.

שוין עפעס לאנג שטיל געווען מיט קווירנעל טשארלס לינדבערג. זינט ער איז א טאטע געווארען, איז ער וועניג געפלו-גען און די וועלט נעהט ממש אוים צו הע-רען עפעס נייעס וועגען דעם ליעבלינג לינדבערג.

און ניט אזוי די וועלט, ווי די צייט-טונגס מענשען. פאר זיי איז לינדבערג א שטענדיגע און אייביגע טעמא. ווען עס פעהלט זיי אוים מאטעריאל, נעהמען זיי זיך גלייך צו "לינדי". זיי ווייסען אז וויפיעל זיי זאלען ניט דערצעהלען וועגען לינדבערג'ן, וועט קיינעס ניט מיאוס ווע-דען, און וואס זיי זאלען ניט דערצעהלען, וועט דער עולם פארדייען מיט דעם זעל-בען אינטערעס.

עס איז שוין איינינג מאל געווען געמעלדעט, אז לינדבערג האט פיינט פוב-ליסיטי, ווי דעם טויט, און אז ער אנט-לויפט פון צייטונגס לייט אזוי ווי פון פייער. האבען דערפאר דיעפארטערס זאהר א שלעכטע "דאליע" ביי איהם. ער לאזט זיי, זאגט מען פשוט אויף דער שוועל ניט ארויף. אבער די צייטונגס-מענשען שרעקען זיך פאר דעם ניט איי-בער. א צייטונגס-מענש, אויב מען ניט איהם ניט די נויטיגע אינפארמאציע, וואס ער וזוכט, קריגט ער די איהם גערן אליין, און אויב ער האט ניט קיין איג-פארמאציע, מאכט ער די אינפארמאציע אליין.

אזוי האט אויך פאסירט אין דעם איצטיגען פאל. מען האט זיך ארומגע-קוקט, אז מען האט לינדבערגען שוין לאנג צוזוה געלאָזט, דארף מען לאזען וויסען דער וועלט, אז ער לעבט נאך, און אז ער איז אלריים. וואס זשע טראכט מען צו עפעס נייעס וועגען איהם? זיין ווייב וועלט א צווייטען לינדבערגעל אזוי ניך ניט ברענגען אויף דער וועלט, און לינדבערג וועט אזוי ניך איבערן ים ניט פליהען, האט מען זיך געגומען צו זיין ראמאן, זיין ראמאן מיט זיין ווייבעל אנא, און עס איז טאטע אין צייט אויך. וואדום ביז איצט האבען מיר ניט געהערט קיין וואָרט ווי אזוי און ווען און וואו לינדבערג האט זיך באאמענט מיט דער טאכטער פון דעם אמעריקאנער אמבאסאדאר קיין מעקסיקא. וו. מאראו, און פון וואנען עס האט זיך צו לינדבערג'ן גענומען דער מיטה צו ער-קלעהרען זיך אנא'ן אין ליעבע. און צו בעטען דערנאך ביי איהר פאטער דער טאכטערס האנט.

לייענען מיר א באשרייבונג אזא אין דעם "סאנדעי רעקאָרד", און פון דער מעשה דארפען מיר, הייסט עס, זיך דער-ווייסען אלע איינצעלהייטען וועגען דעם לינדבערג-אנא ראמאן.

קומט קודם כל א בעשרייבונג וועגען דער טוכטער הויז וואס אמבאסאדאר מאראו האט געקויפט אין מעקסיקא, נאך איי-דער לינדבערג האט אפילו געהאלומט צו פליהען אהין, און נאך איידער אמבאסא-סאדאר מאראו האט זיך געקענט אויס-מאלען אז די דאזיגע הויז וועט ווערען אזוי באריהמט צוליעב זיין בעריהמטען איידעם.

קודם כל וויל דער שרייבער פון "סאנ-דע רעקאָרד" וויסען, וואס וועט איצט זיין מיט דער דאזיגער הויז? מאראו האט די הויז געקויפט פאר זיך אין פאר זיין פאמיליע, צו פאבערענגען דארט די "וויק ענדס". און די זומער מאנאטען. איצט ווי באקאנט איז באקאנט איז אז מאראו א קאנדידאט פארן סענאט, און אויב ער וועט ערוועהלט ווע-רען, וואס אין דעם צווייפעלט קיינער ניט, וועט ער אויפגעבען זיין שטעלע אין מעקסיקא און וועט צוריקקו-מען אין זיין סטייט ניו דזשערזי. וואס זשע וועט דעמאָלט זיין מיט דער דאזי-גער ראמאנטישער הויז אין מעקסיקא? וועט זיך דארט באזעצען האס פארעל לינדי און אנא, אדער וועט די הויז פאר-קויפט ווערען? אדער אפשר וואלט גע-ווען א סברא, אז דאס אמעריקאנער פאלק זאל אפקויפען דאס דאזיגע הויז, צוליעב דער "היסטאָרישער ליעבע" וואס עס האט זיך דארט אפגעשפעלט. און מאכען דאס הויז פאר נאציאנאלען איינענטום?

מחמת די הויז, דארפט איהר וויסען זיין, איז אן אמת-ראמאנטישע און געפינט זיך אין איינער פון די שעהנסטע און ריייכסטע געגענדען פון לאנד. די הויז, געבויט אין שפאנישען סטיל: די קליי-נע באלאנענען, די שמאלע פענסטערלעך, די שפיצינע טורעמלעך און די ארומינע רייכע געגענד, דאס אלץ הארף זיין גענוג צו מאכען ראמאנטיש פארליעבט יעדען איינעם. ניט נאר אזא שטילען, צארטען און שעהמעווידיגען נעגענסאן ווי לינדבערג איז. פארגעסט ניט אז די לבנה אין דעם בלויען מעקסיקאנישען הימעל, און די שטילע ציטערדיגע קלאנגען פון א גיטאר הענען אויף אביסעל צוהעלפען אין אן עת צרה — בתצוה. נאט אליין האט געוואלט, אז אמבאסאדאר מאראו זאל קויפען יענע הויז, כדי דאס אלץ זאל לייכטער מאכען דעם שטעווידיגען לינדבערג, אז ער זאל, קודם כל, זיך פארליבען אין דעם אמבא-סאדאר טאכטער, און צווייטענס, אז ער זאל טאקע קריגען דארט דעם נויטיגען מוטה, צו בעטען דער מיידעלס האנט.

וואלט דאס אלץ געווען דאכט זיך גאנץ שעהן און גאנץ פיין. וואס שעהנער און בעסער קען גאר ניט זיין. וואס זשע טוט גאט? האט לינדבערג זיך גאר באר-הענט מיט אנא מאראו ניט אין דער טרוימערישער מעקסיקא געגענד, נאר אין דער רוישיגער און שטארק פראזאאישער שטאדט ניו יארק. און ניט נאר האט ער זיך דארט באקענט מיט איהר, נאר ער איז דארט אויך איהר חתן געווארען.

גאנץ פראזאאיש, ניט אמת?

און דער שרייבער אין "סאנדעי רע-קאָרד" דערצעהלט אונז גענוי, ווי מרס. מאראו איז געווען די ערשטע וועלכע האט דארט אין יענער אפארטמענט הויז, באר-מערקט דעם לופט-פליהער, און ווי זי האט שוין געזעהן, אז איהר מאן זאל דעם לופט-פליהער איינלאדען צו זיי אין הויז און איהם באקענען מיט זייערע צוויי טעכטער. עלעזאבעט און אנא.

אט דאס איז דער אמת ווי אזוי לינד-בערג האט זיך באקענט מיט זיין ווייבעל — אפילו אין דער הינזיכט האט דער גרויזאמער לינדי צושטערט א פאנטאזיע פון א צייטונגס שרייבער.

„בית-חנן" אלס מוסטער פאר א מיטעלשטאנדס-כאלא-ניזירונג אין ארץ ישראל.

(פון אונזער ספעציעלען קארעספאנדענט)
י. ל. וואלמאן (תל אביב)

איך קום גאר וואס פון א היימישער "שמחה" אין דער יונגער קאלאניע בית-חנן. עס איז היינט געלעגט געווארען דער גרונדשטיין פאר די ערשטע פיערציג הויז ער וואס מען געהט דארטען אויפשטעלען פאר די קאלאניסטען.

ווי באקאנט אין בית חנן די ערשטע קאלאניע וואס איז געגרינדעט געווארען נאך די פאראיאדריגע בלוטיגע געשעהע-נישען. פאריגען ווינטער ארום חמשה עשר בשבט, איז מען דארטען ארויף אויף דער ערד, און מען האט זיך גענומען אלץ פאר-ציבערייטען צו דער קאלאניזאציע. מען האט אפגערייניגט דעם באדען און מען האט אויסגעגראבען א ברונעם וועלכער ניט 120 קוביק-מעטער פיר שטונדיג; מען האט אוועקגעשטעלט אן עלעקטרישען מא-טאר, און מען האט פארצויגען וואסער-רעהרען. מען האט פארארקערט, און מען האט פארפלאנצט די ערשטע דריי הונ-דערט און פיערציג דונאם מיט יונגע פא-מעראנצען פלאנצונגען. מיט איין וואָרט מען האט במשך די דאזיגע עטליכע חדשים געטאן אלצדיגע וואס איז נאר נויטיג גע-ווען. מען האט געארבייט פון זונען אויפ-גאנג ביז אין דער זינקענדיגער נאכט. נאר געווארענען האבען זיי די קאלאניסטען אין דער נאהענטער קאלאניע ראשון לציון, ווייל ביז אהער איז ניט געווען קיין צייט צו טראכטען וועגען אויספבויען זיך וואוי-נונגען. פריהער פאר אלץ האט מען גע-מוזט צוגרייטען דאס פעלד מיט'ן פרדס, און ערשט שפעטער דאס הויז. נאר אז גאט האט געהאלפען און עס האט זיך באוויזען א היימישער נרבן, וועלכער האט זיך מנדב געווען א "בית הספר" (אמבו-לאטאריום אין קליינע אפטייק), און פון א צווייטער קוועלע איז ווידער אנגעקומען נעלד פאר א "בית הספר" (שולע געביידע) האט מען שוין זיך צייט גענומען אויפצו-שטעלען אויף די ערשטע פיערציג הייזער פאר די פיערציג מתישבים וואס זענען שוין דא אויס'ן פלאץ.

דער "בית המרפא" ווערט אויפגע-שטעלט אויף די קאסטען פון הער חננאל כהן (אן עלטערער בולגארישער איד וואס וואוינט אין תל אביב), און אויס'ן בית הספר האט דער קרן העזרה געגעבען זעקס הונדערט פונט, ווייל דער בית הספר וועט אין איין וועגס דיענען דער נייער קאלא-ניע אלס "פעסטונג" אין פארטיידיגונגס-צענטער אויף יעדען פאל וואס "מען זאל ניט בעדאפען"...

דער פאראד פון לייגען דעם גרונד-שטיין צו די געביידעס, איז צונעגאנגען פרעהליך און פייערליך. אזוי פייערליך ווי עס קאן זיין בלויז נאר אין דער אויפלע-בענדער ארץ ישראל. נאר איידער איך געה איבערגעבען די פרטים דערפון, האלט איך פאר מיין חוב צו בעריהרען קודם כל די עצם פראגע פון בית חנן, וועלכע דאר-ף בכלל צו דיענען אלס מוסטער פאר דער נייער מילעשטאנד קאלאניזאציע. לויט מיין מיינונג איז דאס קאלאסאל וויכטיג פארן יודענטום פון אלע לענדער, איכער-הויפט פאר די יעניגע וואס בעזיצען וואלט מיט אלע כחות זיך באזעצען אויף דער אלנדווירטשאפט אין ארץ ישראל.

אין פוילען און אין ליטא ווייס איך אז עס געפינען זיך אידען מיט באנרע-ניצטע מיטלען וואס געהען ממש אוים פון בענקשאפט נאך ארץ ישראל. גישט מעהר וואס זיי זענען איבערגעשראקען פון דעם טרויעריגען בעקאנטען "ריקצוג" פון דער "פיערטער עליה", מיט פיער פינף יאהר צוריק. פאר אט די דאזיגע אידען וואלט גלייך געווען צו פארטראכטען זיך וועגען דעם נייעם וועג וואס איז אנגעהויבען גע-וואָרען אין בית חנן.

איך גלויב דאס אויך אין אמעריקע געפינען זיך איצט אזעלכע אידען וואס זענען לעצטענס בדיל הדל געווארען דורך דעם באקאנטען קריזיס פון "וואל סטריט" און זיי וואלטען זיך געשעצט גליקליך צו קענען זיך איינארדנען אין ארץ ישראל מיט די געבליבענע ערשטלאך פון זייער פריהערדיגען פארמענען. איך האלט דעריי בער דאס דער עקספערימענט פון בית חנן וואלט געקאנט אויך פאר זיי גילטען אלס גוטער ביישפיעל.

די געשיכטע מיט בית חנן איז בקיצור אזוי:

די ציוניסטען פון בולגאריען האבען אויסער זייערע ביישטייערונגען און זאמ-לונגען פארן קרן הקימת אין קרן היסוד אנגעהויבען זיך צו אינטערעסירען אויך מיט זייערע איינענע לאנדסלייט. לויט זייער השתדלות האט דער קרן הקימת אפגענעבען פאר א בולגארישער קאלאניע (די איצטיגע בית חנן) א שטח באדען פון צוויי טויזענט דונאם ניט ווייט פון ראשון לציון. אויף דעם דאזיגען באדען ווערען קאלאניזירט זיבעציג משפחות ביי דער לאנדווירטשאפט, און נאך צוואנציג משפחות בעלי מלאכות פון פארשיערענע מענשען, די איינענע מתישבים מיט די איינגעלאדענע און אפילו ניט איינגעלא-דענע בעסט. א חוץ דעם האבען זיך פון אלע שטענגלאך בסדר בעוויזען פוס-גע-הער, יונגע חלוצים און חלוצות פון די נאהענטע ערטער. אזוי איז שוין אין ארץ ישראל, יעדער נייע הויז וואס ווערט אין לאנד אויפגעבויט, און יעדער נייער בוים וואס ווערט דורך אידישע הענט פאר-עשטע צוויי שותפים זיינען די מתישבים אליין, צוזאמען מיט צווייניסטישער אר-גאניזאציע אין בולגאריען. יעדער מתישב מען ניט מוז האבען במזומן דריי הונדערט פונט, און טאמען האט ער וועג-ניגער דערלעבט איהם די בולגארישע ציו-ניסטישע ארגאניזאציע די סומע וואס פעהלט איהם אוים, בין צו די דריי חונ-דערט פונט. די רעשט פיער הונדערט פונט שוין דער דריטער שותף, דער קרן היסוד. אלס יעהרליכער תקציב" בין די מתישבים וועלען שוין זיין גענגליך גע-שטעלט אויף די פיס...

אין דעם בעשטעהן עס איינענטליך דער נייער וועג וואס איז אנגעהויבען גע-וואָרען מיט דער קאלאניע בית חנן. עס איז א א קאלאניזאציע סיסטעם וואס איז געווארענען מכמה וכמה טעמים. דער קרן הקימת וועט מיט פארגעניגען געבען יע-דער גרופע באדען-שטחים פאר נייע קאָ-לאניעס, און דעם קרן היסוד ווידער, איז אויך פיעל לייכטער מיט צו העלפען שטע-לען אויף די פיס א קאלאניע בעלענט א גרויסע געלד סומע אויס'ן טיש ביים ערשטען אנהויב. די בולגארישע מתיישבים למשל צוזאמען מיט זייער שטיצע פון דער היים, האבען אנידערגעלעגט עטליכע און צוואנציג טויזענט פונט במזומנים, דערמיט האט מען טאקע געקענט עפעס געהערינגעס אויפבאן, איבערלאזענדיג די שטיצע פון קרן היסוד אויף די שפעטער-דיגע ארבעט.

דער וועג פון בית-חנן איז לויט מיין מיינונג דער איינציגער וועג פאר דער לאנדווירטשאפטליכער קאלאניזאציע פון דעם מיטעלשטאנד, און האט באזונדערס אויך א קאלאסאלע בעדייטונג פאר'ן ישוב בכלל, דערמיט וואס אנשטאט 90 בחורים ווערען קאלאניזירט מענשען מיט פאמיי-ליעס בסך הכל בערך פיער הונדערט נפשות. (וועגען דער מעגליכער שטארקע-שטר קאלאניזאציע פונ'ם מיטעלשטאנד, וועל איך שרייבען אין איינעם פון מיינע נעקסטע בריעף).

* * *

ווען איך בין ארויסגעקומען קיין בית חנן האט דארטען שוין געווימעלט פון די וויס טוב'דיג געשטימטע אנגעפאהרענע מענשען, די איינענע מתיישבים מיט די איינגעלאדענע און אפילו ניט איינגעלא-דענע בעסט. א חוץ דעם האבען זיך פון אלע שטענגלאך בסדר בעוויזען פוס-גע-הער, יונגע חלוצים און חלוצות פון די נאהענטע ערטער. אזוי איז שוין אין ארץ ישראל, יעדער נייע הויז וואס ווערט אין לאנד אויפגעבויט, און יעדער נייער בוים וואס ווערט דורך אידישע הענט פאר-עשטע פון יעדען איד אין ארץ ישראל, און אויב מען האט גאר די מעגליכקייטען זיך ארי-בערצוכאפען אויף אזא "שמחה", וועט מען ניט קוקען דערויף וואס אין דריסען ברענט די זון ווי אין א פאלך-איוועוו, און וואס דער וועג אהין קיין בית חנן איז נאך ניט ווי עס געהער צו זיין. נישט'קשר נאט וועט העלפען, אבי'ס געווזנד און הצלחה און עס וועט שוין זיין אי"הש אויך א "כביש" ווי א געהובלעוועטער טיש...

מיר ווערען אריינגעבעטען אין א ר' זיגער "סוכה" פון ראנדזשעס. אין דיעזער סוכה ווימעלט פונ'ם בולגארישען געזינ-דעל. זיי זיינען געקומען מיט די פרויען און קינדער. און אפילו די זוניקינדער האבען די בולגארישע אידען פון תל אביב מיטגענומען אהין צו דער שמחה. די על-טערען רייידען נאך צווישען זיך שפאניא-ליש, אבער דער יונגער דור, האט שוין פארציכטעט אויף דער ירושה פון דער בלוטיגער שפאניען, און זיי ווערען שטאלץ א קלינגענדיג העברעאיש.

עס עפענט די פייערונג ה' חיים בן יוסף און ער איז מכבד מיט דער ערשטער ווערע דעם גרייזנרוין שריפטשטעלער ר' אלכסנדר זוסקינד ראבינאָוויטש. אלע פעלקער — זאגט ה' ראבינאָוויטש — שפירען א פאטאלען פחד צו די ציפער 13. ביי אידען אבער איז דרייצעהן די נימטריא פון וואָרט "אחד". אויך דאס וואָרט "אהבה" באטרעפט דרייצען. ער ווינשט דערויבער דער נייער קאלאניע ביידע דריי-צעהנס. 'אחד' מיט "אהבה" (אחדות און ליעבשאפט) דען אויב זיי וועלען זיין לאנדווירטשאפטליכע וועג פאר דער (אחדות) "אחדות" וועלען זיי תמיד בעגלייטען...

שפעטער האט מען דעם אלטען שריפטשטעלער א. ז. ראבינאָוויטש מכבד געווען מיט'ן לעגען "דער ערשטער קעלניע פון ווינקעלשטיין. דער אל-טער האט הויך געמאכט א ברכה "בשם ומלכות": ברוך מציב גבול אלמנה. און האט אויך געמאכט א "שהחיינו" אויף וואס אלע אנווענדענדע האבען אנגעגענענט-פערט מיט א הויבען און גליקליכען "אמן"....

עס האבען גערעדט די פארשטעהער פון קרן הקימת (ה' קאטלער) און קרן היסוד (רד. העלפמאן) ווי אויך די פאר-שטעהער פון די ארבייטער (ה' בן יוסף און יבנאלי). יעהר שעהנע רעדעס האבען אויך געהאלטען ה' ש. זשוכאוויצקי (אין נאמען פון די שרון קאלאניעס), און רד. אשערזאון (אין נאמען פון די ספרדישע אידען) און צופריעדענע איז מען זיך צו-פאהרען, וויסענדיג דאס טראץ אלע אי-בערגעלעבטע שווערינקייטען ווערט דאך פארטעזעצט אונזער אויפלעבונגס ארבייט אין ארץ ישראל.

א פראצעס געגען „איקא" אינ'ם מאנטרע-אלער סופיריאר געריכט

(צווייטע פארזעצונג)

דער קרייץ פארהער פון וואלט הארן געווזענען פארטער פון זאגענעפלד, וועל-כער מאכט $124.150 שארענערזאץ פון דער איק"א פאר ארונטערזעצען איהם פון זיין באדען איז ביים 5-טען טאג פון דעם פראצעס, פארגעזעצט געווארען פאר ריכטער האמפבעל לעען. און זיין ערות זאגען האט וויידער אמאל ארויסגעוויזען די זעלבע טענדענץ פון ווידערשפרעכען זיך.

לאיער לאזארוס פיליפס, דער אדווא-קאט פאר דער פארטיידיגונג ציטירט פון די רעקארדס דאס וואס הארן האט גע-זאגט ביים פראצעס אין עסטעווען, סא-סאכטשעווען, נעגען בעלקינ'ען און באָ-ריש'ן צו וויזען, אז אלעס איז אין ווי-דערשפרוך מיט די סטייטמענס וואס הארן מאכט ביים איצטיגען פראצעס.

עס איז ארויסגעבראכט געווארען די פראגע פון דעם פאראיין פון אידישע פארמער וואס הארן האט ארגאניזירט. מען האט געפרעגט הארן'ן אויב דער פאראין איז געווען פיינדליך צו דער איק"א.

האט הארן דערצעהלט אז די פאר-מערס זיינען צוערשט געווען פיינדליך צו דער "איקא", אבער ווען דער פאראין האט זיך ארגאניזירט, מען האט געפרעגט הארן'ן אויב דער פאראין איז געווען פיינדליך צו דער איק"א.

האט הארן דערצעהלט אז די פאר-מערס זיינען צוערשט געווען פיינדליך צו דער "איקא", אבער ווען דער פאראין האט זיך ארגאניזירט, האט אויך אין דער אנגעשריבען א לויב-געזאנג בריעף צו דער "איקא".

"האט איהר זיך באטייליגט אין דעם צוזאמענשטעל פון דעם פריינדליכען בריעף?" האט דער ריכטער געפרעגט, און דער ערות האט געענטפערט אז ער אליין האט אנגעשריבען, דעם בריעף, און ער אליין האט געדערט צו די פארמערס, אז זיי זאלען אנערקענען און זיין דאנק-באר פאר דער ארבייט פון דעם איקא.

"זייט איהר געווארען דער "טשיף" פון פאראין ווען מאיר האפער האט רע-זיגנירט?" — האט מר. פיליפס געפרעגט.

"האפער האט ניט רעזיגנירט, מען האט איהם ארויסגעוואָרפען", האט דער ערות ערקלערט.

"זייט איהר נאכהער געווארען דער טשיף?"

"ניין, בעלקין האט צושטערט דעם פאראיין", האט געזאגט הארן געזעבענדיג אז ווען ער איז געווען ווייס פרעזידענט, האט אין פאראיין געהערשט א גייסט פון פריינדשאפט.

ביי דעם פונקט האט לאיער פיליפס געלייענט אויסצוגען פון דעם סטענאגראָ-פישען באריכט פון דעם עסטעוואנער גע-ריכט. דארט איז פארשריבען אז הארן זאל האבען געזאגט, אז כל זמן האפער איז געווען דער פיהרער, האט דער פאר-איין ניט געקאנט זיין פיינדליך צו דער איקא. אבער ווען האפער איז ארויסגעטרי-טען איז ער געווארען געגנעריש. "הייסט עס", האט פיליפס געפרעגט, "אז נאך האָ-פערס ארויסטריט האט דער פאראיין יא עקזיסטירט, ווער האט איבערגענומען האָ-פערס אמט?"

האט הארן אויפגעקלערט אז נאך האפערס ארויסטריט, איז פארגעקומען א נאנצע צומישענגיש.

"אבער זייט איהר געווארען פרעזי-דענט אדער ניט?" האט דער לאיער גע-פארעגט א דייטליכען ענטפער. "לאז זיין אזוי", איז געווען דער דייטליכער ענטפער וואס דער ערות האט געקאנט געבען, באָ-מערקענדיג אז נאך האפערס אוועקגעהן האבען די פארמערס מורא געהאט צו קו-מען צו די פארזאמלונגען.

ענטפערענדיג אויף דעם ריכטערס א פראגע, האט הארן ערקלערהט, אז קריסט-ליכע פארמערס זיינען אין פאראיין ניט געווען פארטראטען, אבער מען האט גע-רעכענט אריינצוגעהמען זיי, ווען זיין פלאן פון א קאָאָפעראטיווע מיהל, לויט דעם פראָיעקט פון ווייץ פול, וואלט פארווירק-ליכט געווארען.

אן אינצידענט וואס איז פארגעקו-מען צווישען הארן'ען און א צווייטען פארמער איז ארויסגעשטאומען. לאיער פיליפס האט געפרעגט דעם ערות, אויב עס איז אמת אז ער האט זיך אמאל גע-וואָרפען שלאגען מיט א שטיק אייזען דעם פארמער מיילשטיין.

"עס איז ניט אמת", האט הארן גע-זאגט, דערצעהלענדיג פאלגענדעס.

מיילשטיינס פאמיליע האט געוואוינט ביי איהם צוויי וואָכען צייט וואָרטענדיג אז מילשטיינס פארט זאל פארטיג ווערען. איינמאל האט איהם אימיצער דערצעהלט אז מילשטיין זאל האבען גענומען זיינע בען, אז ער האט געטאן ביזנעס מיט זיינע תבואה אויף דעם שוואָגערס נאמען פאר דעם 5-טען אקטאבער, אז ער-האט ניט געהאלטען ביי זיך. צוגעדעקט מיט א זאק, ווי ער וואלט עס געוואלט אויפבאן אויף דעם שוואָגערס נאמען פאר דעם 5-טען אקטאבער; אז ער האט געעפענט די טיקעטס וואס אין דא גאנצע קאמפאניע האט ארויסגעגעבען פאר די געלייענטן פון פיירזש (פארזעצונג פון פיירזש 6)

דער חיזיון פון אלטן ווילנא

ווי דער ווילנער גאון האט אויסגעזען

(פון אונזער ספעציעלן קארעספאנדענט)
מ. ל. ווארשאווסקי

ווילנא, ווילנא, ווילנא, ווי אזוי ווילנא, ווי אזוי ווילנא, ווי אזוי